

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ט' חשוון תשפ"ה

מסכת בבא בתרא קל"ח-קמ"ד ♦ נגעים ה', ה' - ת, ז'

גליון מס' 1329

השבוע בגליון

- ♦ תשע שנים וחתי אחד
- ♦ עדות אב על בנו שנפסלה לאחר 20 שנה על ידי רבי עקיבא איגר ז"ל
- ♦ כמה גדול כוחם של צדיקים/את וחמור
- ♦ השעון היקר של שני הקבצנים
- ♦ הקניית חפץ אחד לשני אנשים

- ♦ שכירת אדם לאמירת קדיש
- ♦ האם בת רשאית לומר קדיש?
- ♦ מדוע הגרש"ז זצ"ל אמר קדיש על נכדת רבי שלמה קלוגר?

- ♦ האם בן יחיד הוא גם "בכור"?
- ♦ שאלות של תאומים...
- ♦ שאלה של חשבון
- ♦ נדבת ח"י רוטל ל"ג בעומר
- ♦ אלו שלמדו משניות לעילוי נשמתם...
- ♦ אב שהורה לבנו לומר עליו קדיש י"ב חודש

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

כשהחתם סופר זצ"ל שבע נחת מצעקות

סיפור מאלף על רבינו בעל חתם סופר זצ"ל, שמענו מהרה"ג ר' משה קובלסקי שליט"א, מראשי רבני בית מדרשנו.

שמעו של רבי משה סופר יצא בכל תפוצות ישראל, וכאשר התארח בעל חתם סופר באחת מקהילות ישראל, לא יאותו רב הקהילה והגבאים לעזוב את משכנו עד אשר התרצה לדרוש בפני העדה בשבת בבוקר לפני קריאת התורה.

הכל שחו על הזכות הגדולה שנפלה בחלקם. לא היה צורך בפרסום כלשהוא. אחד מבני העיר, יהודי פשוט, החליט כי לא יוותר על הזכות שנפלה בחלקו לראות את גדול הדור פנים מול פנים, ולפיכך הוא עזב את כל עיסוקיו כדי לעקוב אחר כל פעולותיו של גדול הדור המתארח בקהילתו.

האיש ליווה את הגאון בסעודתו בליל שבת קודש, בלימודו לאחר מכן עד השעות הקטנות של הלילה, ונאמן למשימתו הוא התייצב לפני תפילת שחרית מול חלון בית משכנו של הגאון, כדי לחזות במו עיניו בהכנותיו של קדוש ישראל לתפילת שחרית של שבת קודש.

בדמיונו כבר רקח היהודי תרחישים אחדים על ההתעניינות העצומה של הקהל אשר יתאסף סביבו במוצאי שבת, לאחר צאת הגאון את עירם, כדי לשמוע ממנו על כל מהלכיו של הגאון ודרכי הנהגתו בקודש לפרטיהם.

דף קלח/א בני בכור

האם בן יחיד הוא גם "בכור"?

רבי אברהם דוד כהנא שפירא זצ"ל, רבה האחרון של קובנה, חוקר בספרו "דבר אברהם" (ח"א סי' כ"ז), אם בן יחיד, ללא אחים זכרים, נחשב "בכור"... כלומר, כאשר הוא יורש את אביו, האם דינו כבן פשוט שמקבל את חלקו, או שמא חצי מן הירושה הוא מקבל כ"בכור". ואם תאמר, הרי בכל מקרה הוא יקבל את כל הירושה, ומה הבדל יש כיצד "דינו"? ובכן, המקרה הבא ילמד אותנו, כי לחקירה זו השלכה מעשית ביותר.

כפי שהובא בהרחבה בגליון הקודם, רווח היה המנהג בעבר לתת לבת "שטר חצי זכר", שלפיו היא תקבל בירושה חלק כחצי בן. לפיכך, אדם שהותיר אחריו שלושה בנים ובת שבידה "שטר חצי זכר", נחשב הדבר כאילו הותיר אחריו 3.5 בנים, והבת תקבל שביעית מן הנכסים, שהרי היא "חצי זכר".

וכיצד נחלק את הירושה כאשר אדם הותיר אחריו בן בכור ובת אחת בעלת "שטר חצי זכר"? עיון קל יבהיר, כי ההכרעה תלויה בצדדי הספק הנזכר. שכן, אם הבן אינו נחשב כבכור, אזי יש לחשב זאת כאילו האב הותיר אחריו 1.5 ילדים והבת, שהיא חצי, תקבל שליש מן הירושה. אולם, אם בן זה נחשב "בכור", הרי הוא יורש שני חלקים, חלק אחד כבן רגיל וחלק נוסף כ"בכור", ולפיכך, יש לחשב זאת כאילו האב הותיר אחריו 2.5 ילדים והבת תקבל חמישית בלבד מן הנכסים. שאלה זו העסיקה תלמידי חכמים רבים כעדותו של בעל "שואל ומשיב" (שו"ת מהדורה קמא סי' קכ"ג): "הגאון מוהר"ד אופנהיים והגאון מוה"י יונתן בעל אורים ותומים שהיה אז דרשן בפראג והשב יעקב והרבנים השואלים כולם לא מצאו מענה". אמנם, יש מן האחרונים שפשטו את הספק מסברא. שכן, ירושת ה"בכור" מוגדרת בגמרא (בבא בתרא קכד/א עיי"ש) כ"מתנה". ממי? יש אומרים מאחיו. מעתה, אם אין אחים, גם אין מתנה, וממילא אין הוא יורש ירושת "בכור" (עי' שו"ת עטרת צבי סי' ב').

דף קמ/ב אם תלד אשתי זכר יטול מנה

שאלות של תאומים...

משנתנו עוסקת באדם, אשר לפני מותו ציווה כיצד לחלק את נכסיו ואמר, שאם תלד אשתי בן זכר, אזי, אותו בן יקבל מנה, ואם היא תלד בת, תקבל בת זו מאתיים. ומוסיפה המשנה, כי אם אשתו "ילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתיים". לדעת הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל

צעילוי נשמת

הרב **פנחס רוזנבאום** זצ"ל
בן הרה"ג רבי שמעלקא הלוי זצ"ל הי"ד
נלב"ע י"ג מר חשוון תשמ"א
תנצב"ה
הנוצח ע"י בני משפחתו שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **משה ליכטנשטיין** ז"ל
ב"ר אליהו רפאל ז"ל נלב"ע ט' בחשוון תש"ס
תנצב"ה
הנוצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **יזהר ליכטנשטיין** ומש' שיחיו - רעננה

לעילוי נשמת

מרת **יענטא פערל מונדרר** ע"ה בת אברהם ז"ל
נלב"ע ח' חשוון תשע"ח **תנצב"ה**
הנוצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

פ"א סי' ב), כוונת המשנה היא, שהאשה ילדה תאומים, והבן יקבל מנה והבת תקבל מאתיים (עיי רש"ם ד"ה ה"ג אם זכר שחולק על פי זה ועיי מהרש"א). להלכה נפסק (שולחן ערוך חו"מ סי' רנ"ג סעי' כ"ז) כדעת הרא"ש. הפוסקים דנים בספיקות שונים אשר נוצרו בעקבות לידה בלתי צפויה של תאומים.

שאלה של חשבון: לפני כשבע מאות שנה ציווה אדם טרם מותו, שאם אשתו תלד זכר יקבל אותו בן שני שלישים מנכסיו והשאר ינתן לאחיו [של הנפטר], ואם תולד נקבה, היא תקבל שלישי בלבד מן הנכסים, ואחיו יקבלו את שני השלישים הנותרים. לבסוף נולדו תאומים - זכר ונקבה... כיצד יש לחלק את הירושה?

ובכן, כאשר ננסה להתחקות אחר הלך רוחו ומחשבתו של הנפטר, אבי התאומים, נגיע למסקנה, שיש לחלק את הירושה **לשבעה חלקים**: ארבעה חלקים יש להעניק לבנו, שני חלקים יש להעניק לאחיו של הנפטר ואת החלק השביעי יש להעביר לבתו. זאת, מאחר שמצוואתו נוכחנו לדעת, שהוא מבקש לתת לבנו פי שניים מאשר לאחיו - שהרי אמר, שאם יולד זכר הוא יקבל שני שלישים ואחיו יקבלו שלישי בלבד. בנוסף לכך הוא רצה, שאחיו יקבלו פי שניים מבתו - שהרי אמר, שאם תולד בת היא תקבל שלישי ואחיו יקבלו שני שלישים. לא נותר איפוא, כי אם להעניק לבת חלק שביעי, ולאחים כפול מאשר לבת - שני חלקים, ולבן כפול מאשר לאחים - ארבעה חלקים.

שאלה זו הופנתה אל רבינו הרא"ש (שם), שהכריע, כי הבן יקבל את כל הירושה! זאת, מאחר שלידת תאומים לא נכללה בתנאו של האב, וממילא התנאי בטל והבן יורש את כל הנכסים. וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך שם סעי' כ"ח).

נדבת ח"י רוטל לל"ג בעומר: במקרה נוסף שאירע בימינו, נדר יהודי חשוך בנים, שאם יושע הוא ינדב ח"י רוטל של משקה לרווחת העולים בל"ג בעומר לציון הקדוש במירון. לתקופת השנה, אכן, חננו ה' יתברך, ואשתו ילדה תאומים. משכך, היו שטענו שעליו להביא ל"י רוטל שהרי נושע פעמיים. אך כמובן, שלא היה עליו להעלות מירונה, כי אם ח"י רוטל בלבד, שהרי גם אם נושע פעמיים, הרי הבטיח ח"י רוטל ולא יותר.

דף קמ"א/א כל שאינו מניח בן ליורשו

אלו שלמדו משניות לעילוי נשמתם...

חשיבותו של בן גדולה היא כל כך, כפי שגמרתנו מפליגה במעלת המותיר אחריו בן שיירש את נכסיו. לעיל (קט"ז/א) גם דורשת הגמרא שהפסוק (ירמיהו כ"ב) "בכו בכו להלך" מתייחס למי שלא הותיר אחריו בן זכר. גם במסכת סנהדרין מבואר ש"ברא מזכה אבא" - הבן מזכה את אביו, ולהלכה אף מוזכרת החשיבות הרבה של אמירת הקדיש על ידי הבן דווקא, (רמ"א שולחן ערוך י"ד סי' שע"ו סעי' ד') שהרי "ברא מזכה אבא" (ש"ת בנימין זאב סי' נ"א).

אב שהורה לבנו לומר עליו קדיש י"ב חודש: מפני כבוד אביו אין הבן אומר קדיש לעילוי נשמתו עד סוף שנת האבל, כי אם אחד עשר חודש בלבד. זאת, משום שאמירת קדיש במשך שנה תמימה עלולה להראות, כי אביו רשע היה, מאחר שהרשעים בלבד שוהים בגיהנום שנים עשר חודש (רמ"א שם). הפוסקים דנים, לגבי בן שאביו ציווה שיאמר אחריו קדיש לעילוי נשמתו כל השנה. הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל אמנם ציווה כך לבנו אשר שלח לשאול את רבי יצחק שמלקיס מלבוב, בעל ה"בית יצחק", כיצד עליו לנהוג, האם אין בכך משום ביזוי אביו. בעל ה"בית יצחק" הורה לו, כי אם אביו ביקש זאת ממנו, יעשה כבקשתו [עיי"ש כיצד לנהוג בחודש הי"ג של שנה מעוברת] (בית יצחק ח"ב סי' קנ"ז).

שכירת אדם לאמירת קדיש: כאשר הנפטר לא הותיר אחריו בן, רצוי שקרוביו יאמרו קדיש אחריו, לפי סדר העדיפות הבא: בני בניו, בני בנותיו, אביו, אחיו ושאר בני המשפחה. אם אין קרוב משפחה שיאמר קדיש לעילוי נשמת הנפטר, יש לשכור אדם שיאמר קדיש לעילוי נשמתו. בעל כף החיים (סי' נ"ה אות ל'), מצייין, כי עליו לומר לפני התפילה, שהקדישים שיאמר בתפילה זו, הם לעילוי נשמת פלוני.

האם בת רשאית לומר קדיש? מעניין לציין, כי היו שפסקו, שאם אין בן לנפטר, תאמר הבת קדיש יתום במניין שתכנס בביתה, והיו אף שנהגו כן בבית קטנה בבית הכנסת! אולם, הפוסקים כולם, חולקים על כך וסוברים שאין ראוי לבת לומר קדיש, אף לא בביתה, ואם ברצונה לגרום בעצמה עילוי נשמה לאביה, באפשרותה לילך לעזרת הנשים ושם לענות אמן אחר שליח הציבור (פני ברוך - אבלות בהלכה, סי' ל"ד סעי' כ', בשם שבות יעקב ועוד, וע"ע בס"ק ל"ו).

מדוע הגרש"ז זצ"ל אמר קדיש על נכדת רבי שלמה קלוגר? הגאון רבי שלמה זלמן אוייערבאך זצ"ל נהג לומר קדיש על קרובי משפחתו שנפטרו ולא הותירו אחריהם קרובים לאמירת קדיש. מלבד זאת, גם אמר קדיש מידי שנה ביום כ"ד בניסן לעילוי נשמת אשה בשם שאשא מינדל בת ר' חיים יהודה. אשה זו לא היתה בת משפחתו, ולגאון לא צמחה כל טובת הנאה מאמירת הקדיש עליה. שאשא מינדל זו היתה נכדת הגאון רבי שלמה קלוגר, אשר התייתמה מאביה וגדלה על

עודו עסוק בטוויית חלומותיו, נתע לפתע היהודי לאחוריו. עיניו מיאנו האמן. אט אט נצמדו רגליו לקיר הבית וסומרו למקומן, דמו קפא בעורקיו, מצחו מאן להיפיד מסורגי הברזל החלודים והוא החל לצבט את בשרו שנעשה חידודין חידודין. מולו, בתוך החדר, עמד גדול הדור ובירך בהתרגשות "בורא פרי הגפן" על גביע יין מלא על גדותיו, ולאחר מכן נטל הגאון את ידיו, בצע חלה מפוארת שהוכנה לכבודו, בירך המוציא וסעד את ליבו בבשר ודגים ובכל מטעמים. לפני התפילה!

כאשר שבה אליו רוחו, החלה רוח קנאות לבבע בקרבו, ובמר לבו זעק בשפתים חוורות "רבי! קידוש? בשר ודגים לפני תפילת שחרית???

היתכן???

גאון ישראל נשא את עיניו הרחמאיות אל חלון הבית, ועוד הוא מנסה לברר בשל מה הרעש הגדול, בקצו מספר עוברי אורח לעבר חדרם אשר סיפר בתדמה את אשר ראו עיניו. הגאון הכביר, אשר מכל קצות הארץ שולחים שאלות הלכתיות חמורות להכרעתו, סועד את ליבו לפני התפילה. הנשמע כדבר הזה?

לא חלף זמן רב, ופרנסי הקהילה שותפו גם הם במידע הרגיש, אשר בדרך לא דרך זלג במהרה לבית הכנסת שכבר היה מלא על גדותיו, ותהום העיר.

דקות ארוכות, בלתי נעימות בעליל, חלפו על קדוש ישראל עד אשר הובהר לבני הקהילה באופן חד משמעי, כי הגאון **כבר התפלל תפילת שחרית במניין וותיקין!** אולם, לא איש מורם מעם כבעל חתם סופר יתן לפרשיה שכזו לחלוף מבלי שיוסקו ממנה הלקחים הראויים.

בשון המהומה פנה גדול הדור לבנו כשחיוך על פניו ואמר: המאורע שאירע עמי זה עתה, נסך בי כוחות מחודשים ואושר רב באשר לעמידתו של עם ישראל על משמר התורה והמצוות בהיותו בחשכת הגלות. לא פעם חלפו בי מחשבות נוגות על אודות עתידו של עם ישראל. בימינו, עדיין לוחמים אנו נגד מהרסי הדת. קמים אנו בעוז אל מול המנסים לקעקע את חומת היהדות. אך מה היא כדורות מאוחרים יותר? מי ערב לנו שמתוך החשכה יזדקרו מגדלי אור אשר ינחו את עמנו וישמרו עליו כעל בבת עיניהם? אולם, עתה, רגוע אני: **עם ישראל שומר על עצמו!!!** הנה, הבט. יהודי זה, העוסק כל ימיו במלאכה, איש פשוט מדלת העם, אינו מהסס לזעוק מרה כאשר נדמה לו כי נעש, דבורים אשר אינם ראויים. עם ישראל שומר על עצמו, סיים הגאון ופנה לדרוש בבית הכנסת.

כאשר שוחחנו עם איש חינוך מפורסם על מעשה זה, נענה ואמר, כי על נקודה חשובה זו ניתן לעמוד גם על ידי התבוננות קלה במנהגי החגים. יהודים רבים שומרים על מנהגים אשר לא תמיד מקורם ידוע להם. ישנם אשר בחג הפסח אינם אוכלים עגבניות, יש המקפידים לא לאכול דגים בכל ימי החג ועוד כהנה וכהנה. לו רק היו מבקשים, לבטח ניתן היה למצוא סיבות רבות, נכונות ונבונות, כדי להסביר שתקפן של הנהגות אלו פג זה מכבר. בוודאי אפשר לבאר במתק שפתיים, מדוע דווקא שם, בהונגריה, בתימן, בפולין או במרוקו נדרשו הנהגות מחמירות אלו, אשר נבעו מערבוב סחורות או מסיבה אחרת כלשהי.

אולם עם ישראל עומד על משמרתו. זהו סוד כוחו. "אל תיטוש תורת אמך". אני בעצמי, מספר איש שיחתי, איני אוכל עגבניות בפסח, משום שכך החדירה בי אימי שחתי. שכני אינו אוכל בפסח קוקוס משום שכך הוא זוכר מבית אביו. עם ישראל שומר על עצמו.

והיא שעמדה לאבותינו, ובעזרת ה', גם לנו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף קמא/א בת תחלה סימן יפה לבנים

בת תחלה סימן יפה לבנים

מסביר המהרש"א, משום שכאשר הבת נולדה ראשונה, אזי במוטו של האב לא תתעורר מתיחות בין הבנים, כי הכל יורשים שווה בשווה. לעומת זאת, אם האב הותיר אחריו בן בכור, הוא יורש כפליים, והכל נותנים בו עיניהם וגם אחיו יקנאו בו על שללו הרב... לפיכך, "בת תחילה", כאשר הבת היא הבכורה, אזי "סימן יפה לבנים", השלום והשלווה ישירו ביניהם. **יש המסבירים**, כי הבת הגדולה, שבכוחה לטפל באחיה הקטנים, תעשה כן במרץ, לפי שהיא יודעת את הכלל ש"רוב בנים דומים לאחי האם". היא אומרת, כאשר יבררו אודותיה בהגיעה לפרקה, יבדקו באחיה. יש לה, איפוא, סיבה טובה לסייע בגידולם הנאות... (פניני קדם).

דף קמא/א מצוה לזון... לבנים ... דעסקי

מי סמוך על שולחן מי

אחר נישואיו היה רבי אליעזר גורדון, לימים - ראש ישיבת טלז ומגדולי הדור, סמוך על שולחן חותנו, שהיה רב ותלמיד חכם גדול, אך עני מרוד.

חריף דוחקו זן הרב וכלכל את חתנו החשוב, ולא זו בלבד, אלא שאף מנע ממנו להיענות להצעות הרבות אשר זרמו אליו לכהן פאר כרב בקהילות שונות. בראותה את המצוקה הקשה שבביתם, דברה הרבנית על לב בעלה, ופעמים רבות ניסתה לשכנעו, כי יאפשר לחתנם הדגול לקבל על עצמו משרת רבנות, כדי שלא יהיה סמוך על שולחנם הדל. אולם, הרב לא הסכים לדבריה, ופעם אף פטר אותה באומרו: "מי יודע, מי סמוך על שולחן מי...". **כשגברו לחציה** של הרבנית, נאלץ הרב להסכים, כי כשתגיע הצעה נוספת למשרת רבנות, יקבלנה חתנם רבי אליעזר.

לא עבר זמן רב, ובהגיע הצעה הגונה ונכבדה ארז ר' אליעזר את מטלטליו, ונסע עם משפחתו לאותה קהילה. באותו יום... כרע הרב תחתיו בפתאומיות ונפל, ונפטר לבית עולמו. **יודעי דבר** הזכירו בהלווייתו את שאמר: "מי יודע מי סמוך על שולחן מי..." (מתולדותיו).

דף קמג/ב ובני דן חושים

מהי גירסתו של רבי מאיר?

במדרש (בראשית רבה צד/ט) נאמר, כי למרות הכתוב (בראשית מו/כז) "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", למעשה ירדו מצרימה ששים ותשע נפשות בלבד, אלא שהפסוק מנאן שבעים מפני יוכבד שנולדה בין החמות, ונמנתה

ברכי סבה, ונפטרה שנים רבות לפני שנולד הגרש"ז. בימי חייה הקצרים, היא סבלה רבות, ונפטרה מבלי להותיר אחריה זרע. סבה הגדול הדפיס את ספרו נדרי זירוזין על מסכת נדרים לזכרה ולעילוי נשמתה, ובהקדמה לספר זה הוא מעלה את תולדות חייה הקצרים תוך שהוא פונה אל הקורא בתחינה "מאת כל אשר ילמד מחיבורי להזכיר נשמתה בעת פטירתה", הוא יום כ"ד בניסן. "מי שאין זה העדר כבוד לו יאמר בעצמו קדיש עבורה... ומי שיהיה לו העדר כבודו לפי דעתו - יתן איזה פרוטה לעני כשר לומר עבורה קדיש, וזה הוי חסד של אמת אשר יעשו עם המת ועמדי, ושכרם כפול מן השמים". כאחד מההוגים בתורת הגר"ש קלוגר, מילא הגרש"ז את בקשתו, על אף השנים הרבות שחלפו מיום פטירתה (הליכות שלמה פ' י"ח הערה 78).

תשע שנים וחתן אחד: מעניין להזכיר כאן מנהג, שרווח אצל יהודי רוסיה בתקופת הקומוניזם: על פי עדויות של עולי רוסיה, היו שם בתי כנסיות בהם היו קיימות "חברות משניות" שהתקינו, כי חבריהן ילמדו משניות לעילוי נשמות עצמם... במציאות המרה ששררה ברוסיה הקומוניסטית, לא יכלו אותם יהודים לסמוך על בניהם שיעשו דבר כל שהוא לזכרם. על אחד מחברי ה"חברה" הנ"ל מסופר כי למד משניות עבור נשמתו במשך תשע שנים(!), טרם הלך לעולמו. אותו אדם הותיר אחריו בת אחת, שעלתה עם השנים ארצה ונישאה לתלמיד חכם, שהחל ללמוד משניות לזכר חמיו. מתי היה זה? תשע שנים בדיוק אחר מות חותנו!...

דף קמב/ב יכיר אמר רחמנא

עדות אב על בנו שנפסלה לאחר 02 שנה על ידי רבי עקיבא איגר זצ"ל

בסוגיות לעיל (קכז/ב) למדנו, שאב נאמן לומר על אחד מבניו כי הוא הבכור, אף שעד עתה היה בן אחר מוחזק כבנו בכורו, ומעתה הבכור ה"חדש" יקבל כפליים בירושת אביו. להלכה, נפסק כדעת רבי יהודה שהאב נאמן בדבריו גם נגד "חזקה", ולא זו בלבד, אלא שהאב נאמן לומר כן גם אם על ידי שהכיר בקטן כבנו בכורו, נהפך זה שהוכר עד כה כגדול לפסול, שהרי הוא עדיין בנה של אמו, ואם אינו בנו של בעלה, בהכרח שהוא פסול [תוס' שם ד"ה "כך". ועיי"ש ביאור נוסף בנאמנות האב לפסול את בנו].

הלכה זו דורשים חז"ל מן הפסוק (דברים כא/ז) "כי את הבכור... יכיר" - "יכירו לאחרים". לדעת ראשונים רבים, אדם גם נאמן לקבוע על מי שכלל לא הוכר עד היום כבנו, כי הוא בנו בכורו. בטעמה של נאמנות זו מבארים הראשונים, שאין אדם נוסף בעולם שיכול להעיד על כך, מלבד האב עצמו, לפיכך, העניקה לו התורה נאמנות [עדות או נאמנות]. לדעת הרמב"ן (בספר המצוות מצוות לא תעשה הנוספות מצוה י'), מצוות עשה על כל אב יהודי להודיע מי בנו הבכור שיירשנו פי שניים, אלא שאם נודע הדבר גם בלי דיבורו, מתקיימת המצווה בשתיקתו.

לא ניתן לפרוש ביריעה קצרה זו את דיני "יכיר", את הכללים, את המחלוקות והשיטות הרבות בנושא זה. אולם, נציין מאורע עגום שאירע בקהילת פילא, לפני יותר ממאתיים שנה, כאשר אדם שאשתו עמדה ללדת טען, כי הוולד שעתיד להיוולד אינו ממנו. לצדקת טענתו הוא הסתייע בעובדת שהייתו במשך תקופה ארוכה בדרכים רחוקות ולא בביתו. מטבע הדברים, לאחר זמן מה התגרשו בני הזוג. חלפו להן כעשרים שנה, והבן שגדל והיה לאיש ביקש לדעת את דינו. הוא פנה אל רבני העיר שהורו לנבור בארכיון בית הדין וניסו לרענן את הפרטים שברובם נשכחו זה מכבר. והנה, לפתע, נמצאו עדים אשר הכחישו את טענת הבעל, שבאותה תקופה הוא לא שהה בביתו. אם כן, טענת הבעל אין לה כל סעד וסיוע לבד מאשר תוקף זכותו ל"הכיר" את בנו מדין "יכיר".

השאלה הוצגה לפני הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, אשר נכנס לעבי הקורה. בתשובתו (בשר"ת רעק"א ח"א ס"י קכ"ח) הוא מציין מספר שיטות ראשונים, שבמקרה כגון זה האב אינו נאמן. בין השאר, הוא מזכיר את דעת תוספות ר"ד (בבא בתרא קכח/ב), שאב אינו נאמן כאשר האם מכחישה את דבריו. כמו כן הוא מזכיר את דעת הבה"ג שאמנם כאשר אב הכיר בקטן כבנו בכורו, **ממילא** נהפך זה שהוכר עד כה כגדול לפסול, שהרי הוא עדיין בנה של אמו, ואם אינו בנו של בעלה, בהכרח שהוא פסול, אך אין האב נאמן לומר ישירות כי פלוני אינו בנו [ועיי"ש עוד דעה שלישית של הרא"ז].

גולת הכותרת של תשובתו הארוכה נעוצה בחידושו הגדול אותו סומך הגרע"א על **סוגייתנו**, בה מבואר, שבכור שנולד לאחר מיתת אביו, אינו נוטל פי שניים בירושה, שהרי האב לא יכול היה להכיר אותו מעולם. מעתה, מחדש הגרע"א, הרי גם לפני לידת הבן אין האב יכול ל"הכירו", שהרי אינו רואהו, ואם כן, גם במקרה זה לא שייך בו דין "יכיר", וממילא אין האב רשאי לקבוע אם בנו הוא אם לאו, שהרי דין "יכיר" אינו אלא כאשר הוא יכול לראות את פניו [עיי"ש, שהוכיח כן מדברי הרא"ש].

כמה גדול כוחם של צדיקים: מעניין לציין, כי בסיום תשובה זו חרג הגרע"א זצ"ל מהרגלו ויצא מגדרו כדי לספר אודות חתנו, החתם סופר זצ"ל שהתבקש על ידו לחוות את דעתו בשאלה זו, ובתוך תשובתו הפליג ה"חתם סופר" זצ"ל ודן בדבר אשר כלל לא נשאל עליו, והוא: כיצד יש לנהוג אם יתברר שהעדים המכחישים את עדות הבעל, קרובים הם זה לזה ופסולים לעדות. כותב

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
 מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א
 הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

הגרע"א: "ראיתי כמה גדול כחן של צדיקים. כי חידוש היה שדן ללא נשאל. ואולם אחר שעמד הרב פילא [רב העיר שבה אירע המקרה] על החקירה, נודע שבאמת העדים הם קרובים זה לזה, ורוח ה' דיבר בו".

דף קמג/א את וחמור

השעון היקר של שני הקבצנים

מעשה שהיה בשני קבצנים, ראובן ושמעון, שעמדו ברחובה של עיר והתווכחו בקולניות אודות שעון יד יוקרתי שניצב ביניהם. מספר דקות לפני כן עבר במקום יהודי נדיב שהתבקש על ידם להעניק להם נדבה, וברגע של טוב לב הסיר הלה את שעונו היוקרתי, הניחו לפנייהם ומלמל דבר מה. ראובן טען שהנדיב העניק את השעון אך ורק **עבורו**, ואילו שמעון טען שהנדיב אמר שהוא נותן את השעון **לשניהם**, כיצד יש להכריע בשאלה מעניינת זו? ובכן, חקירה מרתקת שהעלה הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד (קובץ שיעורים אות תק"א) כדי להסביר את סוגייתנו, יש בה גם כדי לגלות על דינו של השעון.

סוגייתנו דנה לגבי אדם שאמר לחבירו "קני את וחמור". היינו: אני מקנה חפץ מסויים לך ולחמור. ברור לכל שחמור אינו יכול לקנות מאומה. הנידון במקרה זה הוא, מה התכוון בעל המתנה בכך שהכליל בדבריו את החמור. לדעת רב נחמן המקבל קנה חצי מהמתנה, שהרי הנותן ייעד עבורו חצי ממנה, ואין זה מעניינו שהחמור לא קנה את חלקו. ואילו רב ששת לומד, שהוא זכה בכל המתנה, שהרי החמור לא זכה במאומה.

הקניית חפץ אחד לשני אנשים: את שורש מחלוקתם מסביר הגר"א וסרמן הי"ד על ידי חקירה למדנית, אודות אדם הנותן במתנה חפץ אחד לשני אנשים. את הליך העברת החפץ מרשותו אליהם, אנו יכולים להבין בשני אופנים. א. הוא מתכוון להקנות **חצי** מהחפץ לכל אחד מהם. ב. הוא נותן לשניהם את **כל** החפץ, וממילא, הם חולקים בו [הליך מעין זה קיים בירושה, בה לכל אחי יש דין ירושה על כל הנכסים, אך הם חולקים בהם].

מעתה, רב נחמן סובר שבעל המתנה מתכוון לתת חצי לכל אחד. ממילא, כאשר הוא אמר "את וחמור", הוא התכוון לתת חצי לאדם, כפי שהיה נוהג אילו היה נותן לשני אנשים. לעומת זאת, רב ששת סובר שבעל המתנה מתכוון לתת לכל אחד את כל החפץ. לפיכך, מאחר שהחמור לא זכה במאומה, הרי האדם קנה את כל החפץ.

כעת, נשוב לשני הקבצנים המתווכחים על שעון ה"רולקס" וממתינים להכרעתנו. לפי צד ב', שנותן המתנה מתכוון לתת לשניהם את **כל** החפץ, השעון יגיע בשלמותו לידי ראובן, שהרי כלל בידינו (יבמות לח/א) ש"אין ספק מוציא מידי ודאי", שכן, שניהם מודים שבעל השעון התכוון לתינתו לראובן, אלא שהם מתווכחים אם התכוון לתת גם לשמעון. אולם, לפי צד א', שהנותן מתנה לשני אנשים מתכוון לתת חצי לכל אחד מהם, אין לפנינו הסכמה מלאה על חלקו של ראובן ויהא עליהם להתפשר ביניהם כפי הדין - ג' חלקים לראובן וחלק אחד, רבע, לשמעון, כמבואר במשנה הראשונה של מסכת בבא מציעא, "שניים אוחזין בטלית, זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי... זה נוטל שלושה חלקים וזה נוטל רביע".

גם היא במניין זה, או משום שחושבים בן דן נחשב כשנים משום שעתיד היה להעמיד צאצאים רבים והפסוק מעיד עליו **ובני דן חושים**, בלשון רבים (עיי תוס' ד"ה "שהיו לנו"). ומוסיף המדרש ואומר: "ובתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב - **ובן דן חושים**", ולא **ובני דן חושים**. משפט פלא. **בעל אבני שהם** (בראשית מו/כג) מבאר, ששני ההסברים במדרש דלעיל, תלויים במחלוקת הידועה אם עובר ירך אמו הוא או לאו. שכן, אם עובר לאו ירך אמו הוא, ניתן למנות את יוכבד בפני עצמה והיא משלימה את הבאים מצרימה לשבעים נפש. אולם, אם עובר ירך אמו הוא, אין ניתן למנותה בפני עצמה, ויש להזדקק לפירוש השני, שחושים בן דן נמנה כשנים. **ומאחר שלדעת רבי מאיר עובר לאו ירך אמו הוא**, ממילא אין הוא נזקק לפרש "**ובני דן חושים**", היינו למנות את חושים בלשון רבים. לדידו, חושים נמנה כ"בן דן"...

לעילוי נשמת

הרב **יששכר דב פרנקל** ז"ל

ב"ר אברהם מנחם ז"ל

נלב"ע י' מר-חשוון תשע"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו ובנותיו שיחי

לעילוי נשמת

מרת **שרה לנגה** ע"ה

ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"א בחשוון תשמ"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחות לנגה ורוטנברג שיחי

לעילוי נשמת

מרת **שרה אנגלרד** ע"ה

ב"ר מנחם מנדל כהן ז"ל נלב"ע י"א בחשוון תשנ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בתה

גב' **ברכה לנגה** ומשפחתה שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **נחמיה יחיאל זעירא** ז"ל ב"ר משה מרדכי ז"ל נלב"ע י"ב בתשרי תשמ"ח

וזוגתו מרת **סימה פינקל** ע"ה ב"ר פרץ ז"ל נלב"ע י"ב בחשוון תשנ"ח **תנצב"ה**

הונצחו ע"י המשפחה שיחי

נר ה' נשמת אדם

כלל ישראל מתאחד עם יצירת המזכרת החדשה מבית מאורות:

קטע יומי מהזוהר הקדוש עם ביאור יהודי והוקנות מאורות לחיים

בתוספת משנה והלכה יומית

ורגן בלבנו מסתובבים מדי יום בהיכלו של רשב"י וזוכים לחיים מאורים

מכון מאורות

ר' איד

תנא האלוקי רשב"י קורא לר: תנא!

גדולי הדורות גילו כי הזוהר הקדוש משתמש בלשון 'תא חזי', כי בלימוד מוסרי הזוהר מתגלה האור וזוכים לחזות בנועם ה' עין בעין ראונו לדאות את מלכנו:

להצטרפות *3764 הייצוג עכשיו

מבצע השקה למצטרפים חדשים מני עיר הבית 19.90 ₪

חודש ראשון ברבד 6 ש"ח

